

Τα αίτια και οι στόχοι εδραίωσης της
τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης
στην Ευρώπη του 20ου αιώνα.
Το παράδειγμα της Γαλλίας.

Γιώργος Μπουσούτας – Θανάσουλας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο τέλος του 19^{ου} και στις αρχές του 20ου αιώνα μια σειρά κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και πολιτιστικών αλλαγών ανάγκασαν τις κυβερνήσεις στην Ευρώπη να στρέψουν την πολιτική τους στην ικανοποίηση αιτημάτων των κατώτερων κοινωνικών ομάδων. Η καθιέρωση της υποχρεωτικής και δωρεάν εκπαίδευσης ήταν μεταξύ αυτών. Οι εκπαιδευτικές παρεμβάσεις των κυβερνήσεων είχαν ως αποτέλεσμα την εκκοσμίκευση της εκπαίδευσης, την ένταξη των γυναικών σε αυτή και την μείωση του αναλφαβητισμού. (Γαγανάκης, 1999:275-277).

Οι οικονομικές πιέσεις της ύφεσης 1873 - 1895 όξυναν τις διεκδικήσεις των κατώτερων κοινωνικών τάξεων για καλλίτερη μόρφωση και επαγγελματική άνοδο, διεκδικώντας την είσοδο στην δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Υποχωρώντας στις πιέσεις αυτές οι κυβερνήσεις συγκρότησαν εκπαιδευτικά προγράμματα ειδίκευσης που απευθύνονταν στα παιδιά της εργατικής τάξης. (Γαγανάκης, 1999:277)

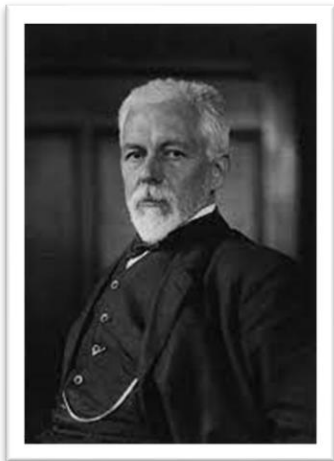
Στην μελέτη αυτή αρχικά θα περιγράψουμε τις αιτίες και τους στόχους της επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη του 20ου αιώνα ενώ στην συνέχεια θα αναφερθούμε στο παράδειγμα της Γαλλίας.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ.

Ο 20ος αιώνας ήταν ο πιο ριζοσπαστικός στον τομέα της γνώσης. Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η συμμετοχή των γυναικών στην παραγωγή και την διοίκηση των κρατών και η ανάπτυξη των επικοινωνιών αύξησαν τις προσδοκίες για οικονομική και κοινωνική άνοδο και την γενικότερη αντίληψη για την εκπαίδευση, μετατρέποντας τα σχολεία σε «χώρους μαζικής αναπαραγωγής γνώσεων».(Συριάτου, 2001:168-169).

Στο ερώτημα μέχρι ποιο επίπεδο σπουδών μπορεί να σπουδάσει ένα παιδί μέχρι τις αρχές του αιώνα επικρατούσε η αντίληψη ότι οι εκπαιδευτικές ανάγκες σχετίζονται με την κοινωνική τάξη. Έτσι η πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι αναγκαία στους φτωχούς, η δευτεροβάθμια στα μεσαία στρώματα και η τριτοβάθμια στους αστούς.(Κυπριανός, 2011:166).

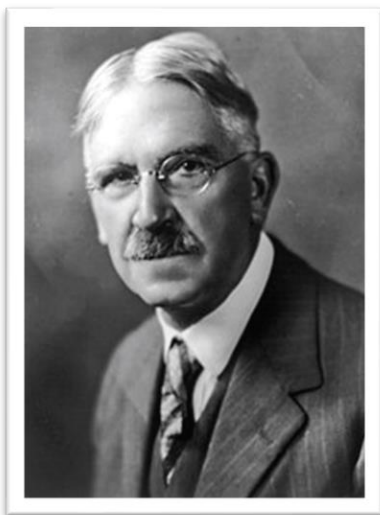
Στις αρχές του 20ου αιώνα αμφισβητήθηκαν τα πρότυπα της κλασικής εκπαίδευσης που ήταν κυρίως η μελέτη των κλασικών. Η εκπαιδευτική ευπρέπεια που παρείχε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα συναγωνίζονταν πλέον την ανάγκη για περισσότερες επαγγελματικές δεξιότητες που παρέχονταν μέσα από την ύπαρξη επαγγελματικών και τεχνικών προγραμμάτων σπουδών. Περισσότερα δημόσια χρήματα δόθηκαν για εκπαιδευτικές ανάγκες ανθρώπων που μέχρι τότε δεν είχαν πρόσβαση στην μόρφωση. Η υποχρεωτική εκπαίδευση έγινε οκταετής στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη, για να αυξηθεί μετά τον 2^ο Παγκόσμιο πόλεμο σε εννέα ή δέκα. (Power, 2001:305).

Εικόνα 1
Georg Kerschenseiner

Την ίδια περίοδο αναπτύχθηκε μια τάση από σημαντικούς παιδαγωγούς, με πρώτο τον Γερμανό Georg Kerschenseiner (1854 – 1932), να ενταχθεί η εργασία στο σχολικό περιβάλλον συνδυάζοντας την πνευματική και την χειρονακτική εκπαίδευση στο σχολικό πρόγραμμα. Η μέθοδος είχε εφαρμοστεί και παλαιότερα από τις συντεχνίες και τους τους Ευσεβιστές¹ αλλά και από τις βιομηχανίες του 19^{ου} αιώνα. (Συριάτου, 2001:170).

Η άποψη ότι η γνώση προέρχεται από την πράξη υποστηρίχτηκε και από τον John Dewey (1859 – 1952). Αυτός θεωρούσε ότι η αυτενέργεια και η αυτοτέλεια του παιδιού γίνεται μεγαλύτερη όταν η χειρονακτική εργασία συνδυάζεται με την πνευματική ανάπτυξη. Έβλεπε το σχολείο ως μέσο μεταβίβασης της πολιτιστικής κληρονομιάς του παρελθόντος, αλλά ταυτόχρονα και τον τόπο όπου το παιδί μαθαίνει την ενεργή συμμετοχή στην ζωή της κοινότητας. (Συριάτου, 2001:170).

Εικόνα 2 John Dewey

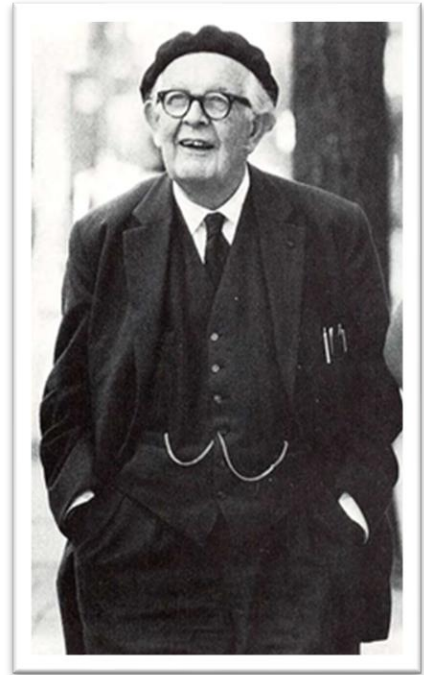
Ανάλογη άποψη είχε και ο Kerschenseiner υποστηρίζοντας ότι οι σχολικές αίθουσες πρέπει να μετατραπούν σε αίθουσες εργασίας, εισάγοντας τον όρο *Σχολείο Εργασίας*. Στο *Σχολείο Εργασίας* η απόκτηση της γνώσης γίνονταν με την καλλιέργεια του αυθορμητισμού, την απουσία μεθόδων στεγνής μάθησης και την ανάπτυξη μιας ευάρεστης διάθεσης για εργασία και καλλιέργεια εργασιακού ήθους. Δεν θέλησε να μετατρέψει την γενική παιδεία σε

¹ Ευσεβισμός ήταν ένα κίνημα μέσα στο Λουθηρανισμό, το οποίο δραστηριοποιήθηκε από τα τέλη του 17ου αιώνα μέχρι τα μέσα του 18ου αιώνα. Κύριο χαρακτηριστικό του είναι η επιμονή στο διαποτισμό της πρακτικής ζωής με θρησκευτικό πνεύμα και συναίσθημα.

Τα αίτια και οι στόχοι εδραίωσης της τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη του 20ου αιώνα. Το παράδειγμα της Γαλλίας.

επαγγελματική κατάρτιση αλλά να συνδέσει την πνευματική εκπαίδευση με την επαγγελματική. (Συριάτου, 2001:170).

Παρόμοια θεωρία πρότεινε και ο Jean William Fritz Piaget (1896 – 1980) υποστηρίζοντας την μετατροπή των αιθουσών διδασκαλίας σε εργαστήρια όπου τα παιδιά αποκτούν γνώσεις, θεωρώντας μια τέτοια πρακτική πιο αναποτελεσματική την απλή προφορική διδασκαλία. Για αυτόν, αυτό που ωθεί το παιδί για μάθηση είναι η επεξεργασία από το ίδιο των εξωτερικών ερεθισμάτων και η αυτενέργειά του. (Συριάτου, 2001:171).

Εικόνα 3 Jean Piaget

Από την δεκαετία του 1860 και μετά δημιουργούνται στην Ευρώπη, με μερική εξαίρεση την Αγγλία, δύο παράλληλες διαδικασίες που αλλάζουν την εικόνα της εκπαίδευσης. Από την μια αυξάνεται ο αριθμός των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των φοιτητών που φοιτούν σε αυτά. Ταυτόχρονα συγκροτούνται παράλληλα σχολικά δίκτυα τεχνικού και επαγγελματικού χαρα-

Εικόνα 4 Theodore W Schultz

κτήρα στα οποία φοιτούν παιδιά που δεν ολοκλήρωσαν το γενικό σχολείο, τα περισσότερα των οποίων προέρχονται από χαμηλά κοινωνικά στρώματα. (Κυπριανός, 2011:166)

Την δεκαετία του 1960 εμφανίζεται, προερχόμενη από τις Η. Π. Α., μια νέα επιστήμη, η οικονομία της εκπαίδευσης, με την δημοσίευση των βασικών αρχών της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου από ερευνητές των πανεπιστημίων του Σικάγο και της Νέας Υόρκης. Εξέχουσα

Τα αίτια και οι στόχοι εδραίωσης της τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη του 20ου αιώνα. Το παράδειγμα της Γαλλίας.

προσωπικότητα ο Αμερικανός οικονομολόγος Theodore W Schultz (1902 – 1998). Η θεωρία αυτή αντιλαμβάνονταν το άνθρωπο όχι μόνο ως καταναλωτή αλλά και ως συντελεστή στην παραγωγή ενός προϊόντος. Με αυτές τις βάσεις η εκπαίδευση θεωρείται επένδυση τόσο για την αύξηση του Εθνικού Ακαθάριστου Προϊόντος όσο και για την διεύρυνση των δυνατοτήτων του ατόμου στην αγορά εργασίας και στην οικονομική του ανάπτυξη. (Παπακωνσταντίνου, 2003).

Η ΤΕΧΝΙΚΗ – ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑ

Η Γαλλία, όπως και η Γερμανία είναι χώρες που ανέπτυξαν επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση παράλληλα με την γενική. (Κυπριανός, 2011:165). Ήδη από την εποχή του Ναπολέοντα (1769 – 1821) υπήρχε ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό σύστημα δύο ταχυτήτων, το οποίο κάλυπτε τις εκπαιδευτικές ανάγκες αλλά δεν έδινε ίσες ευκαιρίες σε όλους. Η οργάνωσή του ελέγχονταν από το κράτος και διατηρούσε τα συμφέροντα της Άρχουσας Τάξης. Είχε δύο ξεχωριστά συστήματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από τα οποία το ένα οδηγούσε στην ανώτερη επαγγελματική εκπαίδευση και τα πανεπιστήμια. (Συριάτου, 2001:176).

Μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο η οργάνωση *Εταίροι του Πανεπιστημίου* πρωτοστάτησε στην εξασφάλιση δωρεάν εκπαίδευσης για όλους τους Γάλλους και το 1925 κατάφερε την δημιουργία στην δημόσια εκπαίδευση του κοινού σχολείου το οποίο ήταν γέφυρα ανάμεσα στην πρωτοβάθμια και την υψηλή δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το 1933 καταργήθηκαν τα δίδακτρα στα δευτεροβάθμια σχολεία και καθιερώθηκε η υποχρεωτική εκπαίδευση μέχρι το 14^ο έτος. Οι ρυθμίσεις αυτές εξισορρόπησαν τις ταξικές ανισότητες στην εκπαίδευση. (Συριάτου, 2001:176). Η δευτεροβάθμια τεχνική εκπαίδευση αναβαθμίστηκε σε ισότιμη θέση με την κλασική. Οι αυστηρές εξετάσεις και ο ανταγωνισμός όμως περιόριζαν την είσοδο μεγάλου αριθμού μαθητών. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Τα αίτια και οι στόχοι εδραίωσης της τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη του 20ου αιώνα. Το παράδειγμα της Γαλλίας.

εξακολουθούσε να θεωρείται κατάλληλη για τις ανώτερες τάξεις και με εξαίρεση το επάγγελμα του δασκάλου, δεν παρείχε κοινωνική άνοδο. (Power, 2001:307).

Ο υπουργός παιδείας του *Λαϊκού Μετώπου* Jean Zay (1904 – 1944) το 1936

Εικόνα 5 Jean Zay

προτείνει την δημιουργία τεχνικών και επαγγελματικών σχολείων στην δευτεροβάθμια και ανώτερη εκπαίδευση. Το μέτρο αυτό έδινε την δυνατότητα σε περισσότερα παιδιά χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων να αποκτήσουν εκπαίδευση με στόχο μια αξιόλογη επαγγελματικά εξέλιξη. Έτσι η τεχνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση διαδόθηκε στις κατώτερες τάξεις. (Συριάτου, 2001:176-177). Το ίδιο μέτρο θα έδινε λύση και στη ανάγκη της χώρας για καλύτερη

τεχνική κατάρτιση, ανάγκη που έγινε φανερή στον

Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. (Power, 2001:307).

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η Επιτροπή Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης υπό τον Paul Langevin (1872 – 1946) και τον Henri Paul Hyacinthe Wallon (1879 – 1962) αύξησε στο όριο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης στα 18 χρόνια και χώρισε το εκπαιδευτικό σύστημα σε τρεις κύκλους. Την βασική από τα έξι μέχρι τα ένδεκα, την εκπαίδευση προσανατολισμού από τα ένδεκα μέχρι τα δέκα πέντε

Εικόνα 6 H. Wallon και P Langevin

και την εκπαίδευση ειδίκευσης μέχρι τα δέκα οκτώ. Οι τελευταίοι κύκλοι μπορεί να είναι κλασικής ή τεχνικής εκπαίδευσης με ίση αξία. Η πρόταση συνάντησε αντιδράσεις από συντηρητικούς εκπαιδευτικούς και σε πρώτη φάση απορρίφθηκε αλλά είχε επίδραση σε μεταγενέστερες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις. (Συριάτου,

2001:177).

Τα αίτια και οι στόχοι εδραίωσης της τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη του 20ου αιώνα. Το παράδειγμα της Γαλλίας.

Τα ανώτερα πρωτοβάθμια σχολεία μετατράπηκαν σε σύγχρονα δευτεροβάθμια φέρνοντας την ισότητα με τα κλασικά σχολεία. Βελτιώθηκε η τεχνική εκπαίδευση με την υιοθέτηση της θεωρίας του Kerschenseiner δίνοντας την δυνατότητα της ταυτόχρονης εργασίας και εκπαίδευσης που περιείχε και μαθήματα κλασικών σπουδών. (Συριάτου, 2001:178).

Την ίδια περίοδο ιδρύθηκαν επαγγελματικά κέντρα κατάρτισης ενηλίκων καθώς και μαθήματα με αλληλογραφία, ενώ τη γεωργική εκπαίδευση ανέλαβε το αρμόδιο υπουργείο. Τα Πανεπιστήμια αντιστάθηκαν στις μεταρρυθμίσεις. Διατήρησαν την ανεξαρτησία τους με την διεξαγωγή κρατικών εξετάσεων, την παροχή αδειών για την άσκηση του επαγγέλματος και την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος με έγκριση του κράτους. Σημαντική εκσυγχρονιστική ένδειξη ήταν ότι το μισό του φοιτητικού πληθυσμού ήταν γυναίκες, ενώ στις αρχές του αιώνα ήταν δύσκολο να υπάρχει μια γυναίκα φοιτήτρια. (Power, 2001:309).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών της Ευρώπης μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα είχαν δομηθεί και εκφράζανε την ταξική διάκριση και την κυριαρχία της αστικής τάξης. Οι κοινωνικές πιέσεις των κατώτερων κοινωνικών τάξεων, για ίσες ευκαιρίες μόρφωσης και κοινωνικής ανόδου, ανάγκασαν τις κυβερνήσεις να λάβουν μια σειρά μέτρων, με τα οποία δίνονταν η δυνατότητα ανώτερης εκπαίδευσης σε άτομα των τάξεων αυτών.

10

Την ίδια περίοδο φιλόσοφοι παιδαγωγοί, όπως ο Kerschenseiner, ο Dewey και ο Piaget, εξέφραζαν απόψεις στις οποίες η εργασία και η εκπαίδευση συνδυάζονταν δίνοντας στο παιδί νέες δυνατότητες μάθησης και ανάπτυξης της προσωπικότητάς του.

Διέξοδος στις κοινωνικές πιέσεις και τις συντηρητικές αντιδράσεις στις μεταρρυθμίσεις, ήταν η ίδρυση σχολείων τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Τα σχολεία αυτά ταυτόχρονα έλυναν και το σημαντικό πρόβλημα της στελέχωσης της βιομηχανίας, του κατασκευαστικού τομέα, του τομέα των υπηρεσιών και γενικότερα της εκμετάλλευσης των επιστημονικών ανακαλύψεων στην οικονομία². Η περίπτωση της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Γαλλία εξετάστηκε κάτω από αυτό το πρίσμα.

² Την άποψη αυτή δεν την δέχεται ο Κυπριανός (2011:168)

Τα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών της Ευρώπης μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα είχαν δομηθεί και εκφράζανε την ταξική διάκριση και την κυριαρχία της Αστικής Τάξης. Οι κοινωνικές πιέσεις των κατώτερων κοινωνικών τάξεων, για ίσες ευκαιρίες μόρφωσης και κοινωνικής ανόδου, ανάγκασαν τις κυβερνήσεις να λάβουν μια σειρά μέτρων, με τα οποία δίνονταν η δυνατότητα ανώτερης εκπαίδευσης σε άτομα των τάξεων αυτών.

Την ίδια περίοδο φιλόσοφοι παιδαγωγοί, όπως ο Kerschenseiner, ο Dewey και ο Piaget, εξέφραζαν απόψεις στις οποίες η εργασία και η εκπαίδευση συνδυάζονταν δίνοντας στο παιδί νέες δυνατότητες μάθησης και ανάπτυξης της προσωπικότητάς του.

Διέξοδος στις κοινωνικές πιέσεις και τις συντηρητικές αντιδράσεις στις μεταρρυθμίσεις, ήταν η ίδρυση σχολείων τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Τα σχολεία αυτά ταυτόχρονα έλυναν και το σημαντικό πρόβλημα της στελέχωσης της βιομηχανίας, του κατασκευαστικού τομέα, του τομέα των υπηρεσιών και γενικότερα της εκμετάλλευσης των επιστημονικών ανακαλύψεων στην οικονομία³. Η περίπτωση της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Γαλλία εξετάστηκε κάτω από αυτό το πρίσμα.

Βιβλιογραφία

- Κυπριανός Π.κ.α (2011), *Ο χαρτογιακάς και ο μουντζούρης: Μυθοποίηση και απαξία της τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης (1890-1974)* περιοδικό Θέματα Ιστορίας της Εκπαίδευσης, τχ 9:165 - 189.

³Την άποψη αυτή δεν την δέχεται ο Κυπριανός (2011:168)

Τα αίτια και οι στόχοι εδραίωσης της τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη του 20ου αιώνα. Το παράδειγμα της Γαλλίας.

- Παπακωνσταντίνου Γ. (2003), *Προσφορά και ζήτηση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*, Μεταίχμιο, Αθήνα.
- Συριάτου Α. (2001). 'Ιστορία και Εκπαίδευση στην Ευρώπη από τον 6ο ως τον 20α αιώνα', στο *Δύο Θεσμοί Διαμορφωτές του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού*, ΕΑΠ, Πάτρα.
- Power E. (2001). 'Η Κληρονομιά της Μάθησης – Ιστορία της Δυτικής Εκπαίδευσης', στο *Δύο Θεσμοί Διαμορφωτές του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού*, ΕΑΠ, Πάτρα.